

державного управління, який надавав змогу розширити свою соціальну базу і здійснити тиск на феодалну аристократію за допомогою міщан.

Магдебурзьке право на українських землях мало важливі наслідки. Для прикладу, захист міського населення від сваволі намісників короля і багатих землевласників. Воно дало можливість створити сприятливі умови для того, щоб розвивалися ремесла і торгівля. Крім того, з'явилася можливість «європеїзувати» життя міщан і ввести в нього правові норми.

Магдебурзьким правом була встановлена виборна система органів міського самоврядування та суду, визначені функції, регламентована діяльність купецьких об'єднань та цехів, регулювалося питання торгівлі, опіки, спадку, а також визначалося покарання за різні види злочинів.

Явище магдебурзького права в Україні сприяло формуванню нових рис ментальності місцевого населення: формувався демократизм, значно зменшилась орієнтація на центральну владу, з'явилося бажання збудувати суспільне життя на основі правових норм, що допомагало формуватися в Україні засадам громадянського суспільства.

Список використаних джерел та літератури:

1. Усенко І. Б. Саксонське зерцало / І. Б. Усенко, Є. В. Ромінський // Юридична енциклопедія : в 6-ти т. – Т. 5 (П–С). – К., 2003. – 406 с.
2. Магдебурзьке право // Юридична енциклопедія: В 6 т. Т. 3 / [редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін.]. – К. : «Укр. Енцкл.», 1998.
3. Магдебурзьке право в історії української державності. URL: http://pidruchniki.com/15970122/pravo/magdeburzke_pravo_istoriy-i_ukrayinskoyi_derzhavnosti
4. Магдебурзьке право і його особливості в Україні. URL: <http://histua.com/knigi/istoriya-derzhavi-i-prava-ukraini-zaruba/magdeburzke-pravo-i-jogo-osoblivosti-v-ukraini>
5. Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.) : історико-правове дослідження : [монографія] / М. М. Кобилецький. – Львів : ПАІС, 2008. – 406 с.

Павловська Діана Ігорівна

студентка 1 курсу історичного факультету,
Житомирський державний університет ім. І. Франка

Еволюція монархічної форми правління у Великій Британії

Як свідчить історія державно-організованого суспільства, монархія є одним із найдавніших історичних типів форми державного правління. Він сформувався ще за часів появи держави в суспільствах ранніх землеробських культур, де організація влади, здійснювана на жорстко централізованій основі, була найефективнішою, зрозумілою, відповідала найсуворішій регламентації сільськогосподарського виробництва, духовному світові хліборобів-общинників [3].

Залежно від обсягу і характеру повноважень глави держави – монарха, і повноти його влади, монархії можна поділити на необмежені і обмежені.

Необмежена монархія – це така монархія, в якій влада монарха не обмежена ні законом, ні будь-яким представницьким органом влади. Обмежена монархія – це монархія, в якій влада монарха, тією чи іншою мірою, обмежується повноваженням і наявністю певних державних органів. В свою чергу обмежена монархія поділяється на дуалістичну, виборну та парламентарну (конституційну) [3].

Саме конституційну монархію ми розглянемо на прикладі Великої Британії.

Становлення конституційної (обмеженої) монархії в Англії відбулося в ході буржуазної революції XVII ст., яка дала поштовх створенню того типу державного правління, який можна спостерігати й у сучасному світі. Початок конституційним перетворенням в Англії було покладено на першому етапі буржуазної революції (1640–1649 рр.), здійсненому під проводом пресвітеріан – найбільш поміркованого з політичних угруповань Англії того часу. Висловлюючи інтереси великої буржуазії та земельної аристократії, вони прагнули встановлення конституційної монархії, обмеження сваволі короля і підкорення королівської влади парламентові. Отже, не є дивним, що ухвалені на цьому етапі акти повністю відображали саме цю мету: підписаний королем 15 лютого 1641 р. Трирічний акт забезпечив організаційну незалежність парламенту від корони у питаннях початку сесій парламенту; акт парламенту 1642 р. проголосив незалежність суддів від корони та їх незмінність, що стало важливим кроком на шляху реалізації в Англії однієї з фундаментальних засад поділу влади – незалежності суду. Актом від 5 червня 1641 р. у королівській владі було відібрано основні знаряддя самодержавства, адже була ліквідована Зоряна палата – політичний трибунал англійського абсолютизму, а король та його Таємна рада втратили свою колишню юрисдикцію. Нарешті актом парламенту було заборонено стягувати будь-які податки без його згоди. Таким чином було покладено початок перетворенню Англії на конституційну монархію.

Наступний етап буржуазної революції, керований індепендентами (подекуди – із залученням левеллерів, що прагнули кардинальних змін форми державного правління), відзначився ухваленням парламентом ще більш прогресивних за характером рішень та значно радикальнішими державно-правовими наслідками: уперше в історії (та на сьогодні – в останнє) Англія у 1649 р. перетворилася на республіку. Період протекторату Кромвелля із фактично необмеженою у всіх сферах діяльності держави владою лорд-протектора, реакцією та репресіями, можна вважати кроком назад порівняно із попередніми часами революції, найважливішим досягненням яких, як вже зазначалося, стало проголошення обмеженої монархії, а згодом і республіки. Щодо перших років реставрації монархії в Англії, вони знаменні присягою Карла II здійснити усі, укладені під час революції, акти, а отже зберегти фундамент обмеженої монархії. Але найбільш цікавим є те, що саме у цей час в Англії закладаються підвалини сучасної нам англійської політичної системи із притаманною їй двопартійністю. Витоки останньої неважко побачити у розмежуванні правлячої еліти Англії на прихильників короля і, відповідно, прибічників посилення його влади (т. з. «торі») та опозиційно налаштованої до короля та самодержавства групи буржуазії та нового дворянства (т. з. «вігі»). Незважаючи на досить тривале панування у парламенті представників торі, вігі згодом отримали таки більшість у парламенті, що й зумовило активізацію процесу поглиблення парламентарних засад у Англії, розвитку його окремих інститутів, захисту прав людини від сваволі короля тощо. На забезпечення останнього, зокрема, був спрямований «Хабеус корпус акт» 1679 р. – на сьогодні один з найважливіших конституційних документів Англії, яким

уперше було встановлено відповідальність посадових осіб держави, винних у невиконанні передбачених в Акті приписів.

Державний заколот 1688 р. (так звана «Славна революція») призвів до ще більшого обмеження влади короля. У 1689. р. був ухвалений один із найславніших актів британського конституціоналізму – Білль про права. Цей документ, яким було стверджено верховенство парламенту в області законодавства, визначивши положення парламенту в системі органів влади та гарантії його організаційної незалежності, чітко провів межі між виконавчою та законодавчою гілками влади, тим самим фактично реалізувавши ідею договірної природи королівської влади [1].

Подальший розвиток ідея поділу влади в Англії набула вже в Акті про престолонаслідування 1701 р., який, окрім визначення порядку престолонаслідування, містив важливі уточнення щодо прерогатив законодавчої та виконавчої гілок влади. Зокрема, акт закріпив принцип незмінюваності суддів, неможливість помилування королем особи, засудженої парламентом шляхом імпічменту, принцип контрасигнації королівських указів відповідальними за їх виконання урядовцями тощо [1].

Цікавою особливістю розвитку конституційної монархії в Англії є той факт, що поряд із конституційними актами т. з. писаної частини англійської конституції, важливе місце посідають конституційні угоди – основа британської неписаної конституції. Останні стали визначальними для запровадження таких важливих принципів англійського парламентаризму як, наприклад, неприсутність короля на засіданнях уряду, неможливість самотійного застосування монархом права вето на закони тощо. Отже, монарх, лишаючись главою держави, потроху перевтілюється в номінального главу виконавчої влади. Цікаво, що разом із тим, існують і т. з. «сплячі повноваження монарха», тобто ті, які «не працюють» у звичайних обставинах, але можуть застосовуватися в кризовій ситуації.

Сьогодні монархія – це своєрідний «тотем», який об'єднує пересічних британців, є для них гордістю. Для вищого шару суспільства монархія є дещо більшим, адже між ними існує тісний взаємозв'язок і доки зберігається монархія, верхи суспільства відчують себе огороженими від несподіванок. Як зазначив з цього приводу Філіп Хоурд, «основна функція монархії сьогодні стала негативною – запобігати виникненню катастрофічних, несподіваних для влади ситуацій» [1].

Сьогодні повноваження монарха, відомі як королівські прерогативи, все ще значні. Зокрема, лише монарх має право оголошувати війну і підписувати мирові угоди. До того ж не лише від імені Великої Британії, але й від імені інших країн, які визнають над собою британську корону – це, наприклад, Канада й Австралія. Також монарх, після загального голосування, призначає прем'єр-міністра. За традицією на цю посаду затверджується голова партії, що перемогла на виборах, проте законодавчо зробити інакше монарху не заборонено, тож монарх може поставити на чолі уряду будь-яку іншу людину. Більшість прерогатив на практиці реалізується міністрами, наприклад, право регулювати цивільну службу і право видавати паспорти. Деякі прерогативи виконуються монархом номінально, за порадою прем'єр-міністра й Кабінету: наприклад – право розпускати парламент. Згідно з парламентським звітом, «Корона не може вводити нові прерогативи» [1].

На даний час монархом у Великобританії є Єлизавета II, яка почала правління 6 лютого 1952 р. Спадкування престолу здійснюється відповідно до Акту про престолонаслідування 1701 р. зі змінами від 2011 р. Порядок престолонаслідування визначається за принципом абсолютної прімогенітури (відомої також як шведська система престолонаслідування), тобто престол передається по низхідній лінії

незалежно від статі. Крім того, спадкоємець до моменту вступу на престол повинен бути протестантом. В даний час спадкоємцем престолу є Чарльз, принц Уельський, спадкоємцем другої черги – його старший син принц Вільям, спадкоємцем третьої черги – старша дитина принца Вільяма принц Джордж Кембриджський [2].

Отже, тривала, еволюція англійської монархії дозволила їй, по-перше, пристосуватися до мінливих умов та, по-друге, виглядати в очах своїх підданих інститутом, що стоїть над політикою і міжпартійною боротьбою.

Список використаних джерел та літератури:

1. Почему в Англии монархия? URL: <https://www.voprosy-kak-i-pochemu.ru/pochemu-v-anglii-monarhiya/>
2. Саликов Д. Х. Место и роль монарха в системе государственной власти в современной Великобритании / Д. Х. Саликов // Вестник Челябинского государственного университета. – 2015. – № 1 (356). Управление. – Вып. 10. – С. 151–155.
3. Абрекова Ж. А. Эволюция английской монархии в первой половине XX века / Ж. А. Абрекова: Дис. ... канд. ист. наук: 07.00.03: Ставрополь, 2004. – 178 с.

Зубко Ганна Олександрівна
студентка 1 курсу історичного факультету,
Житомирський державний університет ім. І. Франка

Нормативно-правове забезпечення права на освіту в Україні

Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

Освіта в Україні має складну структуру європейського типу і включає дошкільну освіту, загальну середню освіту, позашкільну освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, самоосвіту [4, с. 155–157].

Крім того, встановлені такі освітні рівні: дошкільна освіта, початкова освіта, базова середня освіта, профільна середня освіта, перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, фахова передвища освіта, початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, другий (магістерський) рівень вищої освіти, третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти, науковий рівень вищої освіти [1, ст. 10].

Прийняття такої розгалуженої схеми має принципове значення, оскільки це гарантує людині вільність вибору і дає можливість отримати освіту у відповідності до розумових і професійних здібностей. Згідно до Закону України «Про освіту» громадяни України мають право на отримання освіти за різними формами: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); індивідуальна